

Twee jaar geleden werd bij de Nieuwe Kerk de voorstelling 'Op het Spel' uitgevoerd. Er staat namelijk nogal wat op spel bij klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit!

Hiernaast waren er activiteiten en lezingen. Paul Schenderling vooraanstaand econoom (en theoloog) op het gebied van duurzame samenleving en klimaat plaatste in zijn lezing grote vraagtekens bij economische groei ook al is die zogeheten 'groen'. Hij bepleitte een verschuiving van kwantitatieve groei (consumptie/inkomen) naar kwalitatieve groei (kwaliteit van leven). Dat vereist niet enkel een andere kijk op economie, maar een bewuste gedragsverandering.

Wat wij wetenschappelijk weten en hoe we ons gedragen, het klopt niet met elkaar. We steken collectief het liefst de kop in het zand. Kijken wij, die ons gelovigen noemen, verder dan ons korte termijn eigen belang? We zijn zeker een beetje 'klimaatbewust'. We waarderen een 'groene kerkdienst', leuk als afwisseling van 'gewone' diensten. We horen de alarmerende rapporten van de Verenigde Naties en geloven ze zelfs. We juichen voor Franciscus' scherp geformuleerde encycliek *Laudato Si'*. Franciscus, ook die van vroeger, is populair!

Maar, even serieus, er dreigt oorlog. We vergrijzen, het kerkbezoek daalt, het financiële tekort groeit, er is zoveel dat even voor moet gaan, dat *nu even belangrijker* is.

Crisis

Een grijze, verdorde, verarmde aarde. Klimaatveranderingen, verlies van biodiversiteit, het wordt of is niet enkel een probleempje voor ons, het wordt levensbedreigend. Dat geldt nu al in de armste regio's van deze aarde. Klimaatverandering moet klimaatcrisis heten. Crisis omdat er nu gehandeld moet worden. Uitgestoten CO₂ gaat niet meer weg. De volgende duizend generaties hebben met een warmer, droger, natter, grilliger klimaat te maken. Crisis want we hebben nog slechts enkele tientallen jaren om dit te voorkomen. Crisis want helaas zijn de bakens ongunstig verzet met de regering Trump.

Van Poetin verwachtten we al niets. Trump verklaart februari 2026 per decreet dat broeikasgassen niet bestaan, dat klimaatopwarming niet bestudeerd, ja zelfs dat er niet overgesproken mag worden. In Trumps spoor ontstaat een 'gunstig klimaat' voor populistten, autocraten, heersers die heel andere prioriteiten hebben. In de EU, maar ook bij het nieuwe Nederlandse kabinet, staat deze crisissituatie juist lager op de agenda. 'Big Tech' komt bepaald niet met oplossingen maar helpen met hun energie en water slurpende datacentra niet mee. Politici, multinationals, ze verzwijgen of bagatelliseren de crises graag.

Een historisch document

In 2004 neemt, na 10 jaar overleg, de Wereld Alliantie van (orthodoxe) Reformatorische Kerken de 'Accra-Verklaring voor Economische en Ecologische Gerechtigheid' aan. Deze Reformatorische kerken zien door hun zendingsactiviteiten in Derde Wereldlanden de verwoestende gevolgen van 'de cultuur van buitensporig consumentisme en wedijverende hebzucht en het egoïsme van de neoliberale wereldmarkt, en ieder ander systeem dat pretendeert dat er geen alternatief is' (citaat uit de verklaring).

Kerken in arme landen zien al vóór 2000 met eigen ogen de gevolgen van de klimaat- en biodiversiteitscrises. Zij spelen een belangrijke rol bij de Accra-verklaring. En die verklaring liegt er niet om! Het is een 'Geloofsbelijdenis ten aanzien van economisch onrecht en ecologische Vernietiging'.

In Nederland landt dit pas in 2011 een beetje met een 'Groene Kerkenactie', Niet opgezet door een synode, maar door Kerk in Actie en de Maatschappij van Welstand. Groene Kerken wordt een platform voor vooral *bewustwording* over hoe wij omgaan met de schepping. Doel is het verduurzamen van kerkgebouwen en de gemeenschap aan te sporen tot minder energieverbruik, gebruik van zonnepanelen, duurzame inkoop en consuminderen. Langzaam ontstaan er 'Groene Kerken'.

Maar een crisisbewustzijn?

James Bond als klimaatgekkie....

Belangrijke ecosystemen staan wereldwijd 'op het punt om in te storten'. De waarschuwing komt dit keer niet van klimaatonderzoekers, het is de werkgever van James Bond de Britse inlichtingendienst (MI5 en MI6) die de noodklok luidt. Niet Rusland, China of de VS worden hier genoemd als bedreiging van de nationale veiligheid maar milieuproblemen!

Niet eerder schreef een inlichtingendienst een rapport (2025) over het instorten van ecosystemen waarbij ze methoden gebruiken die gangbaar zijn bij inlichtingendiensten. Mislukte oogsten, weerextremen, besmettelijke ziektes, dit alles met grote gevolgen voor de Britse nationale veiligheid. Voor twee miljard mensen in voormalig Brits-Indië verdwijnt door smeltende gletsjers hun watervoorziening. Dit zorgt voor enorme immigratie omdat de Britten al een grote immigrantengemeenschap uit hun voormalige koloniën hebben. Een scherpe afname van natuurlijke hulpbronnen zorgt voor internationale conflicten. Verder zijn de Britten verre van zelfvoorzienend als het gaat om schaarser wordend voedsel.

Voor politici is dit natuurlijk van de gekke. Inlichtingendiensten behoren zich met de 'vijand' bezig te houden, niet met het milieu! De Labourregering probeert publicatie tegen te houden, Downing Street vindt James Bond "te negatief". De Conservatieven beloofden net het aangekondigde verbod op diesel- en benzineauto's terug te draaien. Nigel Farage's anti-immigratiepartij UKIP, leidend in de peilingen, ziet in James Bond een klimaatgekkie...

Te lang bekend

Attenborough, bioloog en televisiemaker bekend door zijn natuurdocumentaires, beschrijft in zijn boek *Een leven op onze planeet* een tragedie. Een tragedie die hij door zijn werk tijdens zijn bijna 100-jarige leven zag gebeuren. In zijn geboortjaar telt de wereldbevolking 2,3 miljard mensen, 66% van de wereld is wilde natuur. Nu telt de wereld 8,3 miljard mensen en nog slechts een derde is wilde natuur. Het CO₂-gehalte in de atmosfeer is tijdens zijn leven met 52% gestegen, de biodiversiteit is overal afgenomen. Attenborough beschrijft de vernietigende gevolgen van permanente economische groei op een eindige planeet. De Britse geheime dienst onderschrijft dat nu volledig! Allemaal klimaatgekkies natuurlijk. Waardoor werden we ons zo laat bewust van de klimaat- en biodiversiteitscrisis?

De tragedie die Attenborough benoemt, wordt al een halve eeuw kundig beschreven. De Club van Rome's 'Grenzen aan de groei' (1972), Schumachers 'Small Is Beautiful' over de menselijke maat, het VN Brundtland-rapport van 1987 over duurzame ontwikkeling en met name Al Gore's film 'Een ongemakkelijke waarheid' (2006) over klimaatverandering spelen in die beschrijving een grote rol. Conservatieven probeerden destijds die film weg te zetten als de poging van een prominente Democraat om zichzelf te profileren.

Critici betwistten, net als trouwens in 1972 bij 'Grenzen aan de groei', een paar onjuiste details en de mate van urgentie. Telkens blijkt dat *de* beproefde succesvolle *tactiek*: door kritiek op een paar onjuistheden het hele betoog onderuithalen. Dit ondanks de wetenschappelijke consensus die de kernboodschap ondersteunt.

Ook Al Gore wordt neergezet als klimaatgekkie. De film werd zelfs op sommige scholen in de VS verboden! Een, tot de tijd van Trump, uniek feit. Ondanks alle framing verhoogt de film het mondiale klimaatbewustzijn enorm. Klimaatverandering staat een tijdje wereldwijd hoog op de politieke agenda en leidt in 2015 tot het klimaatverdrag van Parijs. In Nederland is klimaatverandering sinds 2000 examenstof.

En kerken?

Het verkiezingsprogramma eind jaren 70 van de progressief christelijke PPR heeft het over 'grenzen aan de groei' en 'menselijke maat'. Het CDA, net opgericht, doet er ondanks hun beginselprogramma 'Niet bij brood alleen' honend over. (Bob Goudzwaard, een van de oprichters, verlaat dankzij deze houding 'zijn' CDA.) Sommige kerken stappen over op fairtrade- en wereldwinkelproducten. Maar synodale uitspraken?

En dan komt in 2004 de al genoemde zeer scherp geformuleerde Accra-Verklaring, in 2011 in Nederland gevolgd door een 'Groene Kerken-actie'. Het landt vooreerst kerkelijk nauwelijks. Pausen beginnen zich uit te spreken over milieuproblematiek en de noodzaak Gods schepping te behoeden voor de negatieve gevolgen van menselijk handelen. Pas met paus Franciscus begint de ernst van de crises in kerkelijk Nederland door te dringen. Paus Franciscus komt met de encycliek 'Laudato Si'. De huidige paus onderschrijft deze volledig. De pauselijke zorg voor de schepping en de armen wordt door 'iedereen' omarmd. Maar de pauselijke opvatting over economie en politiek krijgt veel kritiek van economische elites en conservatieven. De encycliek beschrijft immers de moordende kanten van de neoliberale kapitalistische en financiële markteconomie als fundamentele oorzaak van de crises en hekelt het gebrek aan politieke daadkracht om iets te doen. Ook de kritiek op het technocratische wereldbeeld, de techniek gaat het oplossen, wil niet iedereen horen.

In Nederland schrijft Trees van Montfoort *Groene theologie*, het beste theologische boek van 2019. *Groene theologie* is een andere kijk op natuur. Vanuit de Bijbel en de christelijke traditie benadrukt de auteur dat niet de mens centraal staat, maar Gods liefde voor heel de schepping. Ze heeft zelfs commentaar op Huub Oosterhuis die wel volop aandacht heeft voor ongelijke machtsverhoudingen maar weinig voor ecologische spiritualiteit.

Een diaconale opdracht?

Kerken van de Protestantse Gemeente Groningen (PGG) - maar ook daarbuiten - zijn bijna allemaal wel **een beetje** met klimaat bezig. In een preek, in themadiensten, in leeskringen (zoals die van de Nieuwe Kerk 'Geloof, klimaat en actie'), door het gebouw te isoleren, de kachel omlaag te zetten, een groen dak, een kerktuin, milieuvriendelijk materiaal, noem maar op. Sommige kerken zijn 'Groene Kerk'. Sommige kerkgangers zetten hun geld op een 'groene' bank, demonstreren als 'grootouder voor het klimaat', zijn actief voor Extinction Rebellion. Anderen pakken het eenvoudiger aan door minder te vliegen, minder vlees of gewoon door te consuminderen. Ja we doen wel wat, (of qua consumptie) misschien juist minder. Verander de wereld, begin bij jezelf - toch? Nee, zeker dat niet alleen. Immers, als Trump, Wilders, de BBB en NAM niet veranderen, dan bereik je als individu weinig.

Het boek van Attenborough kreeg ik bij mijn afscheid. Als voorzitter van de PGG had ik het soms over de noodzaak van een groene kerk en de *diaconale* opdracht om slachtoffers van klimaat-en biodiversiteitscrises te helpen. Immers "bij een ramp betalen rijken met bezit (zij bezitten meer) armen betalen echter met hun leven (zij wonen op de gevaarlijkste plekken)". Zorgen voor je naaste kan niet zonder zorg voor de schepping. Zorg voor mensen kijkt naar levensomstandigheden! Diaconale betrokkenheid gaat verder dan enkel een collecte.

We moeten ons in onze levensstijl bekeren. Onze manier van leven, onze industriële activiteiten, onze landbouwmethoden, onze handelsstromen veroorzaken wereldwijde ecologische rampen. Rampen als ongekende bosbranden, verdroging van vruchtbaar landbouwgebied, immense overstromingen, met nu al veel slachtoffers.

Een diaconale opdracht is meer dan een *beetje* doen als kerk. Maar ook als kerk 'profetisch' durven te zijn, zoals paus Franciscus. Hij hekelt het "Gedrag dat ook onder gelovigen de weg voor een oplossing (van de crises) in de weg staat, (gedrag dat) gaat van ontkenning van het probleem tot onverschilligheid, gemakzuchtige berusting of blind vertrouwen in technische oplossingen".

Ik kan en wil het niet beter verwoorden.

Koos Meisner, lid gespreksgroep 'Geloof, klimaat en actie' februari 2026